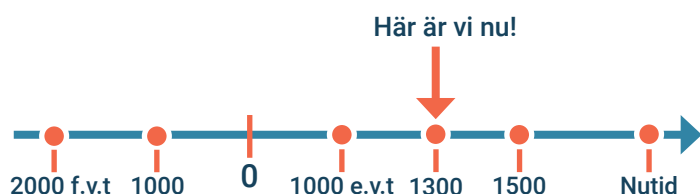

KOLONISATION

Aztekernas möte med de europeiska kolonisatörerna

DET AZTEKISKA RIKET

Cirka 1300 till 1521 e.v.t.

Det aztekiska riket var mäktigt och rikt. Allteftersom imperiet växte kom många olika kulturer och språk att ingå i det. Det dominerande folket kallade sig själva Mexica eller Culhua-Mexica. Det var européerna som började kalla dem för azteker.

Riket var som allra störst när spanjorerna kom dit år 1519, med fem miljoner invånare. Nästan 250 000 människor bodde i huvudstaden Tenochtitlán, i nuvarande Mexico City. Många människor var bönder, hantverkare, militärer eller adel. En stor del av befolkningen var också slavar, som tagits till fånga från andra folkgrupper. Aztekerna var ofta i krig med andra grupper och de fick många fiender.

2.1 Columbus landstiger på Hispaniola
Bild: Getty

KOLONISERING – EN KROCK MELLAN VÄRLDAR

Att kolonisera betyder att ta makten över ett område. Spaniens kolonisering av Amerika var en omvälvande och våldsamt historia, med enorma konsekvenser. Landet Mexiko uppstod genom denna maktkamp, med turbulens och tragedi som följd. Samhällen slogs i spillror och en stor del av ursprungsbefolkningen dog.

Här hade människor levt i tusentals år, i stora samhällen och kulturer. Krig, kamp men även samarbeten hade pågått mellan dem, kulturer hade påverkat varandra. De ursprungliga religionerna förtrycktes av spanjorerna, men kunde inte utrotas helt. Traditionerna visade sig motståndskraftiga. De fortsatte att förändras och blandades med de spanska. Och förändringen fortsätter.

2.2 Bild: Viva Mexico utställning

Slaget vid Tenochtitlan. Historiskt konstverk av spanjorerna och deras inhemska allierade (Tlaxcalaner) i strid om fästningen Xoloc 1521 under erövringen av Aztekernas rike.

De befinner sig på en damm över sjön som omger aztekernas huvudstad Tenochtitlan. Under ledning av Hernan Cortes anfaller de från höger, med spanska brigantiner (ovan), mexikanska kanoter (nedan), en mexikansk tigerkrigare (vänster) och ett tempel (mitten).

Detta är en kopia av panel 45 från Lienzo de Tlaxcala, en bildhistoria från 1500-talet om erövringen som framställdes av Tlaxcalanerna. Titeln är på nahuatl. Konstverk publicerat i "Homenaje a Cristobal Colon: Antigüedades mexicanas" (1892).

ERÖVRINGEN

När den spanske erövraren – på spanska conquistadoren – Hernán Cortés kom till nuvarande Mexiko år 1519 fanns här redan ett mäktigt imperium. Under närmare 200 år hade aztekernas rike utvecklats till en mesoamerikansk stormakt med flera miljoner invånare. Andra samhällen fanns också och aztekerna tvingade till sig skatter från dem, och tog människor som fångar.

Det tog två år, och en av de dödligaste konflikterna genom tiderna, för spanjorerna att ta makten och slutligen utrota kolonin Mexiko 1521. Det var inte en kamp mellan två folk, utan en utdragen process av både våld och förhandling med flera parter. Cortés var beroende av stöd från de kuvade grupperna i närområdet, som länge förtryckts av aztekerna. När den siste aztekiske ledaren Moctezuma II dödades var slaget ändå inte vunnet. Att spanjorerna till slut kunde ta makten berodde mycket på de dödliga sjukdomar de hade med sig. Dessa slog ut aztekernas motstånd och dödade en majoritet av ursprungsbefolkningen.

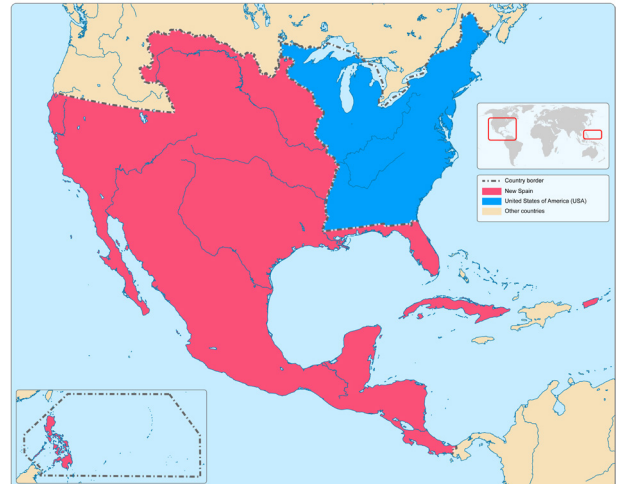
2.3 Målning av Tenochtitlan 1519

NYA SPANIEN, NYA GRÄNSER

I Spaniens kolonisering ingick inte bara Mexiko och Centralamerika, och stora delar av Sydamerika, utan även delar av det som idag är USA. Åtta av USAs nuvarande delstater, bland dem Kalifornien, Texas, New Mexico och Arizona, tillhörde det som kom att kallas Nya Spanien. Det styrdes under nästan 300 år av en spansk vicekung placerad i Mexico City. Senare, under det mexikansk-amerikanska kriget (1846–1848), förlorades dessa delstater till USA. Då miste Mexiko mer än hälften av sitt landområde. Floden Rio Grande markerade den nya gränsen, som består än idag mellan Texas och Mexiko.

Gränsen mellan Mexiko och USA har under årens lopp blivit allt skarpare. Många människor försöker varje dag att fly till USA via Mexiko. Denna flykt är väldigt farlig och kan i värsta fall leda till döden.

The United States of America and the Viceroyalty of New Spain in 1800

2.4 Nya Spanien och USA år 1800
av Goran_tek-en CC (BY-SA 4.0)

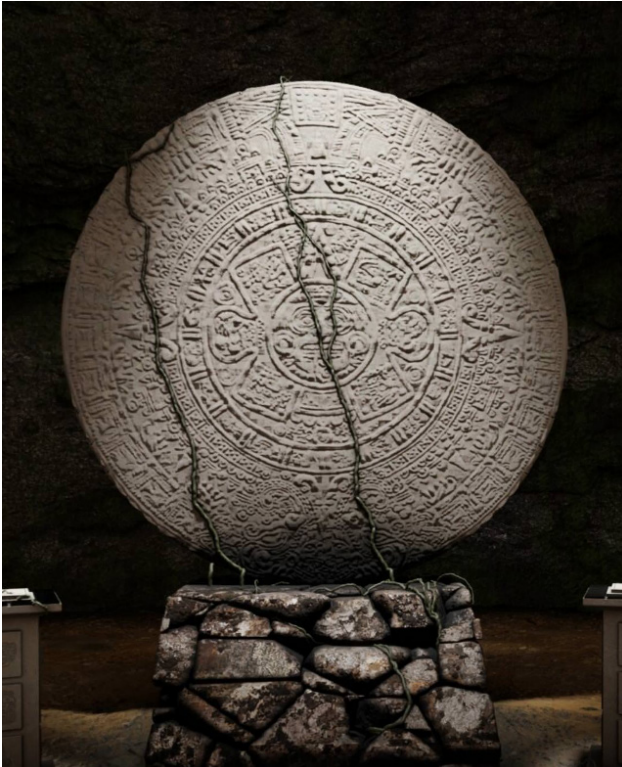
2.5 Nya Spanien år 1900
Bild: Getty

AZTEKISKA MYTOLOGIER - HUR SKAPADES VÄRLDEN?

Aztekerna hade flera myter om hur världen hade uppstått. De var inspirerade av berättelser från andra mesoamerikanska kulturer. Aztekerna trodde att världen hade skapats och förstörts i olika omgångar. Enligt myterna så pågick den femte världen när spanjorerna kom och erövrade Mesoamerika på 1500-talet.

I varje värld styrde olika gudar med hjälp av de fyra elementen: jord, vatten, vind eller eld. Gudarna hade förmågan att både förstöra och skapa en ny värld. Varje värld kallades för en sol, och för att en ny sol skulle kunna bildas krävdes att minst en gud offrade sig. Att något måste offras för att något nytt ska födas är en grundpelare i den aztekiska tron, såväl som i många andra religioner (fundera t ex på korsfästelsen av Jesus i kristen tro).

2.6 Solstenen
Bild: Mexikos minnen

SOLSTENEN - MYTEN OM DEN FEMTE SOLEN

Solstenen (Piedra del Sol) är idag aztekernas kanske mest kända föremål. Den tillverkades för över 500 år sedan och berättar om de fyra världarna som hade funnits innan den då pågående femte världen.

Solguden Tonatiuh, i mitten av stenen, är väldigt viktig. Han gav sitt liv för att bli solen och för att skapa människan. De fyra tidigare världarna hade varsin gud som härskade över dem. Dessa var Chalchiuhtlicue, gudinnan över floder och sjöar, vindguden Quetzalcoatl, krigsguden Tezcatlipoca och regnguden Tlaloc. När deras världar gick under var det på grund av de fyra elementens farliga sidor, såsom översvämningar, orkaner, bränder och torka.

När den sista och femte världen skulle skapas samlades gudarna i staden Teotihuacán för att komma överens om vem som skulle offra sig. Den gamla eldguden Huehuetéotl tände ett offerbål. Det blev slutligen den fattiga och ödmjuka guden Nanahuatzin som offrade sig och kastade sig in i elden. Han blev den nya solen.

Om du är intresserad av att titta på föremålen i 3D så kan du göra det här!

(2.6) Länk till 3D-modell:
[VIVA MEXICO! \(varldskulturmuseerna.se\)](http://viva-mexico!(varldskulturmuseerna.se))

2.7 Illustration från
utställningen Viva México!
av Felicia Fortes

UTAN DÖD INGET LIV

Aztekernas konst visade ofta ansikten där den ena halvan är levande och den andra halvan ett kranium. Det visar att livet och döden hänger ihop och ingen av dem kan existera utan den andra. Uppfattningen om dubbelhet fanns i hela Mesoamerika och var en grundtanke i det religiösa tänkandet. Andra viktiga motsatser var dag och natt, värme och kyla. Även den här formen av dualism är vanlig i många livsåskådningar.

Dödskallar och skelett är viktiga symboler. Hos aztekerna stod de för de viktiga och älskade förfäderna. Även om aztekerna hade respekt för döden så skrämdes de inte av de döda. Döda släktingar fortsatte att spela en viktig roll i de levandes liv. Aztekerna hade många myter som handlade om vad som hände efter döden och det fanns olika dödsriken.

PÅNYTTFÖDELSE OCH OFFRANDE

För att skapa nytt liv behövde något offras. Genom gåvor betalade människorna tillbaka till gudarna för det lidande de gått igenom när de skapade universum. Offerandet ägde rum både i templen och i hemmet. Värdefulla föremål, djur, rökelse, blommor och mat var vanliga gåvor. Böner, sånger och dans tillägnades också gudarna. Människor gav även av sitt eget blod, genom att skära sig, och ibland dödades också människor. Troligen trodde aztekerna att människooffer kunde förlänga livet.

Spanjorerna överdrev nog hur många människor som aztekerna offrade. De skrev i sin propaganda att tiotusentals människor offrades, men bara några hundra mänskliga skallar har hittats. Mycket tyder på att de som dödades var krigsfångar från andra samhällen.

KARAKTÄRER

När vi rör oss kring dessa historiska tider som ligger mycket närmare i tid så vet vi ganska mycket om de karaktärer vi valt att ha med.

MER OM SCENEN - AZTEKER MÖTER DE SPANSKA CONQUISTADORERNA

Vi har valt att återskapa Axayacatl's palats där Moctezuma lät spanjorerna bo. Det ligger mitt i staden Tenochtitlan och utanför kan du se konturerna av stadens kända silhuetter som till exempel huvudtemplet - Templo Mayor. Som väktare och berättare har vi valt Solstenen som vi berättar om i texten ovan.

MOCTEZUMA II

Moctezuma var aztekernas Tlatoani (kejsare på aztekernas språk Nahuatl) och den tidigare kejsaren Axayácatl's son. Det är i pappans gamla palats som han låter spanjorerna bo och vistas i. Aztekerna hade inget arvsvalde utan ett råd valde en kejsare efter lämplighet.

Moctezuma visade som ung stort mod i strid vilket gav hög status. Han var även mycket flitig som student och visade stort intresse för den aztekiska religionen och alla dess traditioner.

Många har förundrats över varför han så lättvindigt släppte in Cortés och hans armé i staden. En del teorier säger att han trodde att Cortés var en av aztekernas viktigaste gudar som enligt en profetia skulle komma tillbaka på det vis som Cortés kom till Mesoamerika. Det vill säga med stora skepp och ridandes på hästar. Andra teorier är att detta var ett exempel på Aztekisk gästfrihet. Oavsett så kan man inte låta bli att tänka på vad som hänt om han inte släppt in honom i staden alls.

HÉRNAN CORTÉS

Hernán Cortés är en av huvudpersonerna i denna berättelse. Han kommer till den nya världen 1506 där han är med och erövrar öarna Hispaniola och Kuba. Han blir där belönad genom stora landområden och slavar.

När blickarna riktas västerut mot fastlandet för att utforska så föreslår han Kubas guvernör att få leda denna expedition. Han belånar sina ägor och utrustar en expedition för uppdraget. Han är förbjuden att bygga kolonier men trixar med kontraktet för att kunna utföra nödvändiga åtgärder för kungadömet's räkning. När guvernören skickar sina trupper till kusten i berättelsen för att stoppa Cortés privata engagemang är det för att han tycker att Cortés tar sig för stora friheter.

MALINCHE

Malinche såldes som slav när hon var en liten flicka. År 1519 gavs hon som gåva åt spanjorerna, som precis hade kommit till det vi idag kallar Mexiko. Eftersom hon var uppenbart språkbegåvad och talade flera språk fick hon bli deras tolk.

Erövraren Hernán Cortés behövde olika folkgruppers stöd för att störta de styrande aztekerna. Han sägs ha lovat Malinche "mer än frihet" om hon hjälpte honom, och hon visade sig snabbt vara en vass diplomat. När hon upptäckte aztekernas plan för att besegra spanjorerna agerade hon

↳ snabbt. Spanjorerna kom undan och det var början på slutet för aztekernas rike. Malinche och Cortés arbetade länge tillsammans och fick även ett barn ihop.

Malinche skildras ibland som en förrådare, men också som en intelligent individ som kom att stå i centrum av en historiskt avgörande händelse. Oavsett vad man tycker är hon en av de mest betydelsefulla kvinnorna i Mexikos historia.

AZTEKISK VAPENMAKT

Denna person har ingen historisk berättelse utan är med för att vi vill berätta om den höga status som militären hade i det aztekiska samhället.

ALVARADO

Pedro de Alvarado löjtnant och Cortés närmaste man fick befälet när Cortés 1520 fick bege sig till kusten för att ta emot de militära styrkor som den kubanska guvernören skickat. Aztekerna förberedde under denna tid en festival för sina gudar. Alvarado misstog denna aktivitet för en komplott mot honom och hans soldater och befälde soldaterna att döda många azteker.

Det är denna händelse som leder till det som kallas Noche Triste eller den tråkiga natten 1520 där Conquistadorerna får fly från staden och dör i stor mängd. Efter erövringen 1521 blir Pedro de Alvarado Tenochtitlans första borgmästare.

DISKUSSIONSFRÅGOR

Frågor att diskutera i klassrummet!

- Vilka var de bidragande anledningarna till att Cortés lyckades erövra detta stora rike med ganska få soldater?
- Hur hade det påverkat historiens förlopp om inte Moctezuma II hade tagit emot Cortés med så öppna armar som han verkar ha gjort, tror du?
- Mötet mellan dessa så olika kulturer var en krock på så många sätt. Hur tror du att aztekerna upplevde de spanska Conquistadorerna?
- Varför tror du att spanjorerna överdrev antalet dödsoffer i aztekernas offerritualer?
- Hur hade det påverkat historien om européerna istället för att erövra och krossa aztekerriket hade samarbetat och behandlat människorna som jämlikar?